

SAKSBEHANDLER
Øystein Hagland

VÅR REF.
20/10292-2

DERES REF.

VÅR DATO
19.10.2020

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakerliste

Salhus Tricotagefabrik AS – Vedtak - fredning etter kml §§15 og 19 – på Gnr/Bnr 177/7, 177/126, 177/306, 177/337, 177/349, 177/351, 177/353, 177/355 i Bergen kommune, Vestland fylke

Vi viser til tidligere utsendt fredningsforslag for Salhus Tricotagefabrik AS datert 16.01.2020 som har vært på høring hos berørte parter og instanser. På grunnlag av dette fattet Riksantikvaren følgende vedtak:

VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 og § 19 jf. § 22, freder Riksantikvaren Salhus Tricotagefabrik på gnr/bnr 177/7, 177/126, 177/306, 177/337, 177/349, 177/351, 177/353, 177/355 i Bergen kommune.

Omfanget av fredningen

Fredningen omfatter bygningsmassen til Salhus Tricotagefabrik samt tilstøtende sosiale funksjoner som badeplass, lekeplass, skolehus, arbeider- og disponentboliger, steinsatt hage, så vel som opparbeidede stier, murer, gjerder og rekkverk i området.

Fredningen etter § 15 omfatter følgende bygninger og objekter:

Objektsnavn	Askeladden-id	Gnr/Bnr	Bygningsnr.	omfang
Fabrikkbygg 1900	241318-1	177/337	139959477	Interiør og eksteriør
Fabrikkbygg 1910	241318-2	177/337	139959418	Interiør og eksteriør
Fabrikk 1953 med, vaskeritilbygg og apreturtilbygg	241318-3	177/337	139959426	Interiør og eksteriør (kjeller og andre etasje)
Fabrikk 1927 med apreturtilbygg	241318-4	177/349, 177/337	139959434	Eksteriør og interiør i kjeller
Stillasskur	241318-5	177/337		Eksteriør
Varmeloft	241318-6	177/337	14049185	Eksteriør
Fabrikkbygg 1934	241318-7	177/349	139750896	Eksteriør
Fyrhus med skorstein	241318-8	177/337	14049207	Eksteriør
Lagerbygg fra 1938, kjeller fra 1863	241318-9	177/337	139959388	Eksteriør
Smie og mekanisk verksted fra 1918	241318-10	177/337	139959396	Eksteriør og interiør
Fabrikkbygg fra 1932	241318-11	177/337	139959361	Eksteriør
Arbeiderbolig	241318-12	177/337	139712978	Eksteriør
Skolehus fra 1878	241318-13	177/337	139712951	Eksteriør
Lekeplass	241318-33	177/377		Utomhus element
Bryggerhus med toalett for nr. 19 (arbeiderbolig)	241318-14	177/337	139822226	Eksteriør
Boder til nr. 19	241318-15	177/337	139822234	Eksteriør
Industrivernlager og klubbkontor, samt transformatoriosk	241318-16	177/337	14049193	Eksteriør og interiør
Oljetank til dampkjele	241318-17	177/337	14049215	Eksteriør
Lagerbygg fra 1954	241318-18	177/337	139750918	Eksteriør
Garasje fra 1954	241318-19	177/337	25616812	Eksteriør

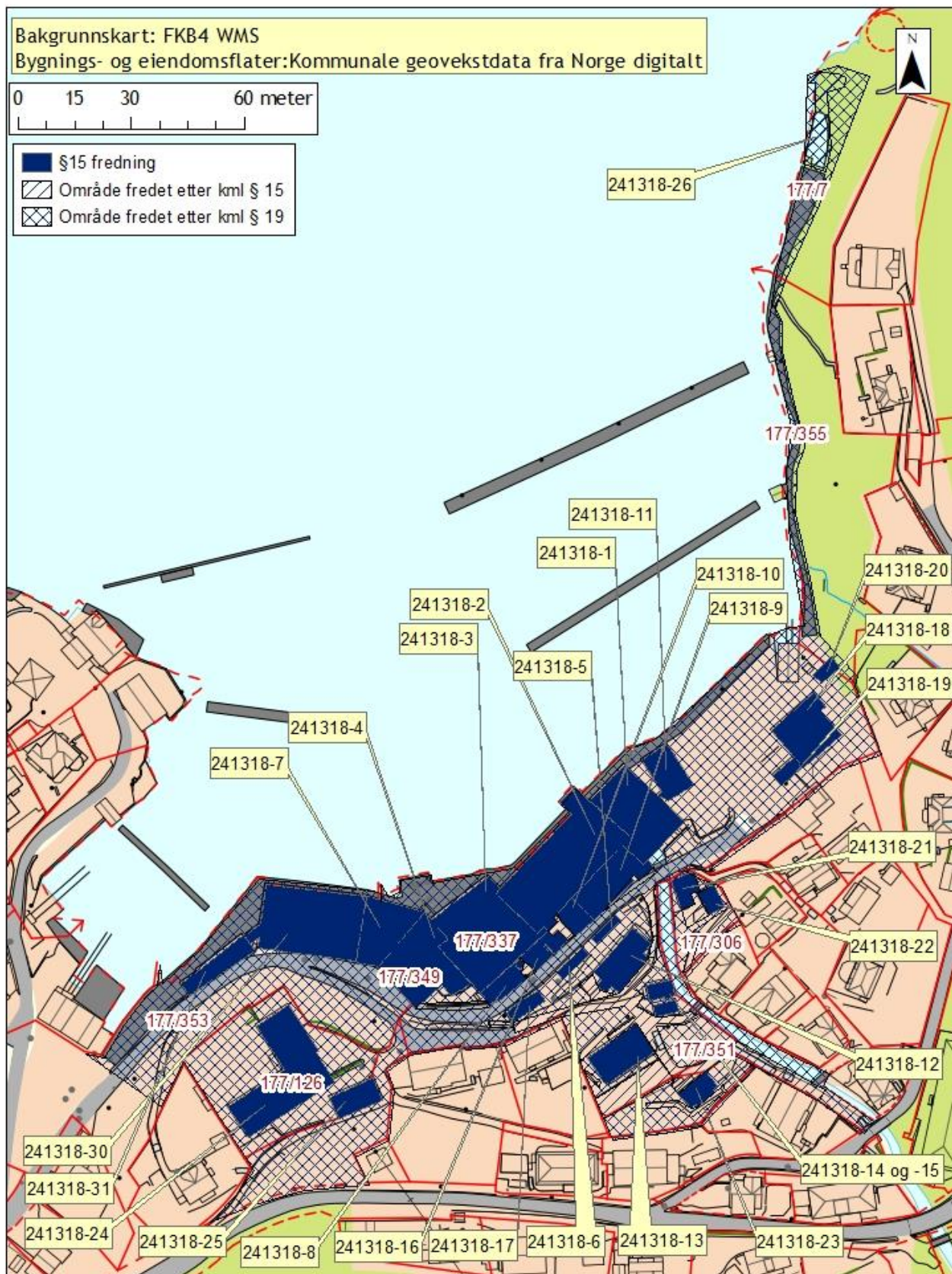
Fjellhall fra 1927	241318-20	177/337, 177/355		Eksteriør
Arbeiderbolig nr. 29	241318-21	177/306	139642775	Eksteriør
Uthus til nr. 29	241318-22	177/306	139642783	Eksteriør
Arbeiderbolig og lærerbolig fra 1864	241318-23	177/351	139822242	Eksteriør
Kveldheim, disponentbolig fra 1866	241318-24	177/126	13917612	Eksteriør
Rulleboden fra 1865	241318-25	177/126	20829265	Eksteriør
Rotholsneset badeplass fra 1959	241318-26	177/7		Utomhuselement
Fabrikkbygg fra 1913	241318-30	177/353	139959450	eksteriør
Varemottak 1959	241318-31	177/353	139959469	Eksteriør
Stier, murer, trapper, gjerder, hage og gelendre	241318-34	177/306, 177/377,		utomhuselement

Fredningen omfatter bygningenes eksteriør og noe interiør. I bygningene med interiørfredning omfatter dette både hele og deler av interiør og inkluderer hovedelementer som planløsning, materialbruk og overflatebehandling og detaljer som vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsteder og fast inventar som f.eks. sprinkleranlegg, fuktanlegg, belysning og transportsjakter, skap eller fastmonterte maskiner knyttet til produksjonen ved Salhus Tricotagefabrik.

Fredningen omfatter også større løst inventar spesifisert på vedlagte liste.

Fredningen etter § 15 omfatter også badeplass, lekeplass, hageanlegg og stier og murer avmerket på kartet nedenfor.

Fredningen etter § 19 omfatter området avmerket på kartet nedenfor.

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare det helhetlige fabrikkens samfunnet, Salhus Tricotagefabrik, som består av bygg knyttet til produksjon, administrasjon, bolig og sosiale funksjoner. Det skal bevares som et kulturhistorisk og bygningshistorisk viktig eksempel på tekstil- og konfeksjonsindustrien i Norge med dens betydning for sysselsettings- og forbrukerhistorie både lokalt og nasjonalt. Formålet med fredning av interiør i selve fabrikkbygningen er å ivareta den nær intakte produksjonslinjen som spenner over flere ledd, fra råvaremottak til ferdige produkter.

Det er videre vesentlig å ta vare på kulturhistorisk verdifulle uttrykk for bygningenes historiske utvikling. Fabrikbygningene er preget av de ulike periodene de er reist i og er ulike i utforming og materialbruk, samtidig som en kan følge bedriftens klare utviklingstanke i bygningsmassen.

Fredningen skal sikre enkeltbygningene, bygningenes innbyrdes sammenheng, den bevarte produksjonslinjen samt kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet.

Fredningen av bygningenes eksteriør skal sikre bygningenes arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen, så som fasadeløsning, opprinnelige, eldre vinduer og dører, materialbruk og overflater, skal opprettholdes.

Formålet er videre å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i de deler av interiøret som er kulturhistorisk interessant. Fast og spesifisert større løst inventar skal bevares som en integrert del av interiøret.

Fredningen av badeplassen, steinsatte uteplasser og lekeplass skal sikre anlegget også som et viktig eksempel på rekreasjon og sosiale forhold knyttet til fabrikkbygningen. Fredningen av oppmurte rekkverk, gjerder, gangstier, trappeløp, gangbroer og steinsetting av Milaelva skal sikre disse ferdselsårene. Dette er eksempler på infrastruktur som binder kulturminnene sammen til en helhet.

Formålet med fredningen av området rundt bygningene er å sikre virkningen i miljøet gjennom å opprettholde anleggets karakter av helhetlig fabrikkens samfunn slik det fremstår med bedrift, boliger, skole og sosiale funksjoner.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 15

1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningene eller deler av disse.
2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør eller interiør. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.
3. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningenes eksteriør, interiør eller konstruksjon. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.

4. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med bygningens egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
5. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.
6. Større løst inventar som inngår i fredningen, jf. vedlagte spesifikasjon (vedlegg 1), må ikke skades eller fjernes fra bygningene.
7. Utover ordinær skjøtsel er det ikke tillatt å gjøre endringer i badeplassen, steinsatte uteplasser, ferdselsårer og lekeplassen som vil kunne endre anleggets karakter i vesentlig grad. Fredningen er ikke til hinder for supplerings/utvikling/sikring av lekeplassen såfremt tiltakene ikke går på bekostning av kulturminneverdien, eventuelle tiltak skal forelegges og godkjennes av kulturminnemyndigheten. Det er ikke tillatt å fjerne trær, busker eller opprinnelige installasjoner. Når det blir nødvendig å fornye trær, busker eller stauder, skal samme type benyttes og plantes på samme sted. Trær som må felles på grunn av sykdom, skade eller alder, skal erstattes med så store trær som mulig.
8. Fredningens er ikke til hinder for drift av transformator kiosken, men tiltak som går utover ordinært vedlikehold og skjøtsel skal godkjennes av kulturminnemyndigheten.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 19

9. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg og utvidelse av vei eller parkeringsplass, oppsetting av gjerder, skilt, endring av beplantning eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep.
10. Det skal utarbeides en forvaltningsplan for området. Planen skal godkjennes av kulturminnemyndighetene. Forvaltningsplanen skal inneholde retningslinjer for bruk, vedlikehold og eventuell tilbakeføring. Planen må rulleres.

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete kulturminner og områder, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17 og 18 og 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader.

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og § 19 tredje ledd. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Økonomisk tilskudd

Det er anledning til å søke statlige tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider. Søknad sendes til fylkeskommunen.

Dersom det etter § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftøkningen, jf. § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Kulturminnet Salhus Tricotagefabrik består av fabrikkbygg reist i perioden 1900 til 1953, bygg knyttet til støttefunksjoner reist i perioden 1863-1959, samt boliger for funksjonærer og arbeidere 1860-1939. Til sammen utgjør kulturminnene en mindre og organisk «bedriftsby», som har vokst frem ettersom behov og økonomi har tillatt det. Fabrikkbyggene er samlet i sjøkanten og knyttet sammen slik at de utgjør en samlet kjede av bygg, men i ulik utførelse, stil og materialbruk. I bakkant av fabrikkbyggene finner vi flere tilbygg og selvstendige bygg som har hatt støttefunksjoner for fabrikk, og som i varierende grad er bygget sammen med produksjonsbyggene. Disse byggene ligger på begge sider av veien som løper parallelt med fabrikk. Ved enden av veien ligger en større åpen plass, fjellhall, lagerhall og garasje samt gangsti bort til badeplassen. Boliger og skolen er lokalisert i det bratte terrenget bak fabrikk. Milaelva renner gjennom tettstedet og fabrikk. Vannet fra elven ble benyttet i produksjonen. Samtidig utgjør elven en grense, mellom boliger bygget av arbeidere og de som ble bygget av bedriften. Disponentboligen «Kveldheim» skiller seg ut i størrelse og er samlokalisert med «rulleboden» i utkanten av fabrikkområdet og mer frittliggende.

Interiørene i Salhus Tricotagefabrik er i varierende grad bevart blant annet som følge av ny bruk, men særlig interiør i 1900- og 1910-bygget (Askeladden-ID 241318-1 og 241318-2) er godt bevart og med en tilnærmet komplett bevart produksjonslinje fra ull til ferdig produkt. Et mindre, men viktig interiør er industrivernlageret som står komplett, og forteller en viktig, men mindre ivaretatt historie om sivil beredskap og det norske totalforsvaret.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Salhus Tricotagefabrik var en av flere tekstilbedrifter i Hordaland og var i drift fra 1859 til 1989. Trikotasje, eller maskinell strikk, inngår som en av flere produksjonsmetoder i tekstil- og konfeksjonsindustrien (teko-industrien). Fremveksten av den norske teko-industrien var knyttet til lovendringer både i Norge og utlandet som dannet grunnlag for etableringen av næringen i landet, og næringen lokaliserte seg særlig sentralt på Østlandet og i Hordaland. Den norske teko-industrien var en næring som i hovedsak produserte for hjemmemarkedet i Norge og er knyttet til fremveksten av forbrukersamfunnet. Teko-industrien var en viktig og stor sysselsetter, og fikk særlig betydning for kvinners inntreden i lønnsnivende arbeid.

Handelsliberalisering etter andre verdenskrig medførte at det meste av den norske tekoindustrien ble utkonkurrert, flyttet utenlands eller nedlagt. Handelsliberaliseringen og den norske teko-industriens skjebne er sammenfallende med teko-industrien utvikling i de fleste vestlige land. Historien til Salhus Tricotagefabrik er representativ for, og har kunnskapsverdi om vekst og fall i bransjen og utvikling i norsk, så vel som internasjonale økonomi.

Salhus Tricotagefabrik var hjørnesteinsbedriften i Salhus og sysselsatte på det meste 360 personer. Produksjonslinjen gikk fra råvaremottak, vasking av ull, farging, karding, spinning av garn, spoling, og videre til strikking av stoff. Deretter ble stoffet skåret til, sydd sammen, kontrollert og pakket. Fabrikken produserte ferdigvarer for kvinner og menn både ull- og bomullsklær. Fabrikken hadde stor suksess med merkevaren Krone (Makko). Bedriftens betydning i lokalsamfunnet ser en også i verksskolen fra 1878, som var noe alle bedrifter over en viss størrelse var lovpålagt å bygge og badeplassen som ble reist for arbeiderene.

I forbindelse med nedleggelsen og arbeidet med å bevare historien etter den vestlandske tekstilindustrien ble Salhus Trikotasjefabrikk valgt ut som det stedet som best representerte den vestnorske tekstilbransjen og for etablering av det som i dag er Norsk trikotasjemuseum. Både bygg og det meste av produksjonslinjen var intakt og har høy grad av autentisitet og opprinnelighet. Fabrikken er senere komplettert med maskiner fra andre fabrikker. I flere tilfeller var dette maskiner som opprinnelig stammet fra Salhus Tricotagefabrik. Den godt bevarte produksjonslinjen bidrar til kunnskapsverdi så vel som pedagogisk verdi. Fabrikkens kulturminneverdi var tydelig allerede før nedleggelsen i 1989 og fabrikken var et av flere steder som ble foreslått som prosjekt av Norsk kulturråds utvalg for bevaring av teknisk og industrielt kulturvern.

Salhus Trikotasjefabrikk inngikk som verneobjekt av nasjonal interesse i Riksantikvarens verneplan fra 1994 og har inngått i bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner siden bevaringsprogrammet ble etablert i 1997.

I dag huser fabrikkbygningene både museum med utstilling, publikumsmottak og administrasjon. Museumstjenesten i Hordaland med verksteder og magasiner holder til i deler av bygningsmassen. De delene av bygningsmassen som benyttes til disse formålene er modernisert og interiørene er i liten grad ivaretatt. Den opprinnelige produksjonslinjen er samlet hovedsakelig i 1900- og 1910- bygget, men med vaskeri og farger i kjeller i 1927- og 1954 byggene.

Kulturminneverdiene som gjør Salhus Tricotagefabrik til et fredningsobjekt ligger i det godt bevarte og helhetlige industriarlegget, den bevarte produksjonslinjen, med tilstøtende funksjoner og alle bygningene og plassene som utgjør lokalsamfunnet rundt fabrikk.

Tilstand og økonomiske konsekvenser av fredning

Det er ikke gjennomført tilstandsvurdering i forbindelse med fredningen, men som følge av at anlegget inngår i Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner er det gitt tilskudd til og gjennomført betydelige istandsettinger, samtidig som det er gitt tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold over en rekke år. Den overordnede tilstanden på anlegget vurderes som god (TG1) Det vises til anlegget virksomhetsplan som er utarbeidet og oppdateres årlig som del av rapporteringen til Riksantikvaren.

Vurdering av tilstand og økonomi

Det er 26 bygninger som er omfattet av fredningen. Det er ikke gjennomført tilstandsregistrering i forbindelse med fredningssaken, men den overordnede tilstanden på anlegget er god som følge av funksjon som museum, magasin og fellestjeneste for Museene i Hordaland. Salhus Tricotagefabrik vurderes i denne sammenheng og ut ifra gjeldende Norsk Standard EN - NS 16096 som helhet å ha TG 1.

Anlegget har inngått i Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner. Det er i perioden 1990-2019 gitt rundt 72,3 millioner kroner (2019- kroner) i tilskudd over statsbudsjettet kapittel 1429 post 72 (.8) til istandsetting, forvaltning drift og vedlikehold.

Riksantikvarens vurdering er at det ikke vil innebære vesentlige økonomiske merkostnader for staten å gjennomføre fredning av Salhus Tricotagefabrik.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg, eller deler av dem, av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren jf. Forskrift om endring i forskrift 15. februar 2019 nr. 127 om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven (FOR-2019-12-13-1747).

Lokalisering og eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Salhus Tricotagefabrik er lokalisert i tettstedet Salhus, i bydelen Åsane, ca. to mil nord for Bergen sentrum, i Hordaland fylke. Salhus Tricotagefabrik ligger langs sjøkanten og på begge sider av utløpet til Milaelva som løper under 1900 bygget.

Fredningen berører eiendommene og tilhørende eiere:

- Gnr/Bnr 177/7 Salhus Tricotagefabrik A/S
- Gnr/Bnr 177/126 Stiftinga Museumssenteret i Hordaland
- Gnr/Bnr 177/306 Stiftinga Museumssenteret i Hordaland
- Gnr/Bnr 177/337 Stiftinga Museumssenteret i Hordaland
- Gnr/Bnr 177/349 Stiftinga Museumssenteret i Hordaland og Vestland, tidligere Hordaland Fylkeskommune (Hver sin seksjon)
- Gnr/Bnr 177/351 Stiftinga Museumssenteret i Hordaland
- Gnr/Bnr 177/353 Vestland, tidligere Hordaland Fylkeskommune
- Gnr/Bnr 177/355 Salhus Båtlag

- Gnr/Bnr 177/337 BKK (trafo)

Området som fredningen omfatter er regulert i planen:

ÅSANE. DEL AV GNR 177, REGULERINGSPLAN FOR SALHUS, VERN AV ELDRE
BEBYGGELSE M.M

Arealplan-ID:16410000, Alle berørte eiendommer er regulert til allmenntilretteleggelse, museum med unntak av Gnr/Bnr 177/355 som er regulert til friluftsområde.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om dette har innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Det er gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase* for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Søket gjaldt sårbare og truede arter.

Det er ikke registrert sårbare eller truede arter i området som inngår i fredningen. Riksantikvaren vurderer at fredningen av Salhus Tricotagefabrik verken vil komme i konflikt med naturverdier eller påvirke naturmangfoldet i negativ retning.

Bakgrunn for fredningen

Salhus Tricotagefabrik inngår i Riksantikvarens bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner og har mottatt tilskudd til istandsetting, forvaltning, drift og vedlikehold fra 1990 til og med 2019. Anleggene i bevaringsprogrammet er vurdert å ha nasjonal verdi, men har ulikt vern. I forbindelse med overføring av oppgaver til fylkeskommunene i 2020 er det besluttet at anlegg i bevaringsprogrammet som ikke er fredet skal fredes. Fredningene vil sikre anleggenes kulturminneverdier og de betydelige ressursene som samfunnet har investert i istandsettingen av dem.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 meddelt eierne og kommunen i brev av 04.09.2018. Samtidig ble dette kunngjort i avisene *Åsane Tidene* og *Bergens Tidene*.

Arkitekt og tidligere byantikvar Hans Jacob Hansteen informerte om og videreformidlet dokumentasjon foretatt av hans firma i forbindelse med sikringsarbeidet av Salhus Tricotagefabrik på 1990-tallet.

Hordaland fylkeskommune, Kultur- og idrettsavdelinga, Fylkeskonservatoren – kultur og idrettsavdelinga viste til fylkeskommunens eiendom og bruk av deler av bygningsmassen og ba om videre avklaring av eventuelle konfliktpunkter mellom fredningen og fylkeskommunens bruk. Fylkeskommunen pekte videre på eiendommene 177/294 og 177/322 som mulige objekter for et utvidet omfang. Fylkeskommunen stiller seg positiv til at Milastemma inngår i fredningen.

For øvrig støttet fylkeskommunen fredningen.

Salhus og Mjølkeråen Sanitetsforening stilte spørsmål til hva Riksantikvaren mente med «et område rundt» og hvor omfattende fredningen blir for Salhus innbyggere.

Steinar og Else Ersland har bedt om redegjørelse for omfang og betydning av områdefredning etter §19, og viser til gjeldene regulering som de oppfatter som for streng og med uheldige konsekvenser for Salhussamfunnet.

Salhus Tricotagefabrik, Norsk Trikotasjemuseum og Museumssenteret i Hordaland stiller seg positive til fredningen og viser til at omfanget er i tråd med eksisterende vern (regulering). Videre påpekte de at BKK er eier av et objekt som inngår i omfanget og skulle vært varslet samt ytret ønske om at ferjekaia ble innlemmet i fredningen.

BKK Nett AS, viser til at selskapet eier og drifter Høyspentanlegget på Salhus og at det både omfatter den varslede transformatoerkiosken og høyspentnett i bakken. BKK ber om at fredningsbestemmelsene utformes slik at fredningen ikke er til hinder for at de også i fremtiden kan vedlikeholde sine anlegg innenfor fredningens omfang, i tråd med gjeldene lover og forskrifter. Vedlagt fulgte kart over anlegg omfattet av fredningen.

Innkomne bemerkninger omtales nedenfor.

Høring / offentlig ettersyn

Riksantikvarens fredningsforslag, som i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.2 ble sendt på offentlig ettersyn og til høring til berørte parter. Samtidig blir det kunngjort i avisene Bergens Tidene og Åsane Tidene og Norsk lysingsblad at fredningsforslaget er lagt ut til offentlig ettersyn i Bergen kommune. Høringsfristen var 20 mars, men Bergen kommune ble innrømmet en forlenget høringsfrist til 24. april.

Det har kommet inn høringsuttalelser fra Vestland fylke, Bergen kommune, Salhus Båtlag og Salhus Tricotagefabrik AS

- Salhus Båtlag er eier eiendommen 177/355 som omfattes av fredningen med hjemmel i kml §19 av har var i kontakt med Riksantikvaren for å få redegjort hvordan fredningen berører deres eiendom. På oppfordring ble henvendelsen også sendt som e-post (saksnummer 20/01225-2). Båtlaget skriver:

«Salhus Båtlag forutsetter at § 19 vedtaket vedrørende vår eiendom er gjort for å sikre adkomst til Rotholsneset badeplass og ikke vil ha innvirkning på båtlagets virksomhet forørig.»

- Vestland fylkeskommune ved Hovedutvalg for kultur, idrett og integrering sluttet seg til fredningsforslaget for Salhus Tricotagefabrik. (saksnummer 20/01225-6)
- Bergen kommune viser til at gjeldene reguleringsplan med spesialområde bevaring omfatter større areal enn fredningsforslaget og omfatter viktige kulturminner. Kommunen vurderer at fredningen styrker reguleringsplanen og slutter seg til forslaget (saksnummer 20/01225-5)

Riksantikvarens bemerkninger til høringsuttalelsene

Riksantikvaren takker Hans Jacob Hansteen for dokumentasjon mottatt i forbindelse med fredningen.

Riksantikvaren viser til merknader fra Hordaland og senere behandling av Vestland fylke i forbindelse med varsel om oppstart av fredningssak. Riksantikvaren utvidet ikke fredningens omfang i forslaget og har heller ikke tatt med Milastemma i forslag til fredning, eller i fredningsvedtaket. Riksantikvaren vurderer omfanget som tilstrekkelig for å sikre kulturminneverdiene ved Salhus Tricotagefabrik AS og viser samtidig til gjeldene regulering av området som omfatter de to eiendommene 177/294 og 177/322. Bergen kommune peker samtidig, i sin behandling av fredningsforslaget, på at fredningen støtter opp om kommunens regulering av området.

Riksantikvaren har valgt å ikke innlemme Milastemma i sitt endelige forslag og vedtak da det er knyttet kjente sikkerhetsutfordringer til dammen.

Vestland fylkeskommune har i behandlingen av fredningsforslaget sluttet seg fredningen uten ytterligere merknader.

Salhus og Mjølkeråen Sanitetsforening stilte i forbindelse med varsel om oppstart spørsmål til hva Riksantikvaren mente med et område rundt og hvor omfattende fredningen blir for Salhus innbyggere. Riksantikvaren viser til omfanget i fredningsforslaget som ble oversendt sanitetsforeningen. Riksantikvaren har ikke mottatt ytterligere merknader.

Steinar og Else Ersland har bedt om redegjørelse for omfang og betydning av områdefredning etter §19, og viser til gjeldene regulering som de oppfatter som for streng og med uheldige konsekvenser for Salhussamfunnet. Riksantikvaren viser til forslag til fredning som ble sendt til Ersland. Riksantikvaren har ikke mottatt ytterligere merknader.

Riksantikvaren har hensyntatt merknaden fra i fredningsvedtaket BKK Nett AS og viser til punkt 8 i fredningsbestemmelsene.

Vedrørende høringsuttalelsen fra Salhus båtlag viser Riksantikvaren til formålet og fredningsbestemmelsene punkt 9 for §19 området.

Salhus Tricotagefabrik, Norsk Trikotasjemuseum og Museumssenteret i Hordaland har uttalt seg positive til fredningen.

Uttalelse fra Bergen kommune, jevnfør kulturminneloven § 22 nr 3

Bergen kommune har i sin høringsuttalelse sluttet seg til fredningen og dens omfang. Det er ikke gjort ytterligere endringer i fredningen på bakgrunn av merknader som er innkommet i høringsrunden.

13. oktober 2020 ble forslag til vedtak oversendt Bergen kommune for politisk behandling i tråd kulturminneloven. Saken ble ikke behandlet på nytt.

Opplysning om klageadgang og tinglysning

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Tinglysning av fredningsvedtak

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst på eiendommen av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5.

Vennlig hilsen

Hanna Kosonen Geiran
riksantikvar

Turid Kolstadløkken
avdelingsdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg:

Kopi til: Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Hans Jacob Hansteen,
Dalbakkveien 58, 0682 OSLO/ Else Jorunn Snæland Ersland, Ulvenvegen 19 D, 5210 OS

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Museumssenteret i Hordland - Bevaringstenestene		Salhusvegen 201	5107 SALHUS
Salhus Båtlag		Salhusvegen 251	5107 SALHUS
Salhus Tricotagefabrik AS		Salhusvegen 201	5107 SALHUS
Salhus Trikotasjemuseum		Salhusvegen 201	5107 SALHUS
Vestland fylkeskommune		Postboks 7900	5020 BERGEN
Bergen kommune		Postboks 7700	5020 BERGEN
BKK Nett AS		Postboks 7050	5020 BERGEN